

מבחוץ זה נראה אותו דבר

אסופת יצירות דור שני למלחמת יום הכיפורים

מבחוץ זה נראה אותו דבר

אסופת יצירות דור שני למלחמת יום הכיפורים

מבחוץ זה נראה אותו דבר

אסופת יצירות דור שני למלחמת יום הכיפורים

עריכה: תמי ריקליס.

עריכה לשונית והגהה: מוריה שטרן.

ניקוד: חסיה גדיאל.

הפקה: בשמת סלע, ענת סול להב.

עיצוב: שירז גרינבאום.

צילום על הכריכה: עוזי עמרני, סוס נדנדה (טכניקה מעורבת), 2021.

רפרודוקציה: חנן בר אסולין.

עבודות מספר 1973+1974: משי קופלביץ' [דימויים מתוך הסרט '73].

כל הזכויות שמורות לפרוים להאיר את הבית והמשתתפות והמשתתפים.

© 2023

שלום לך,

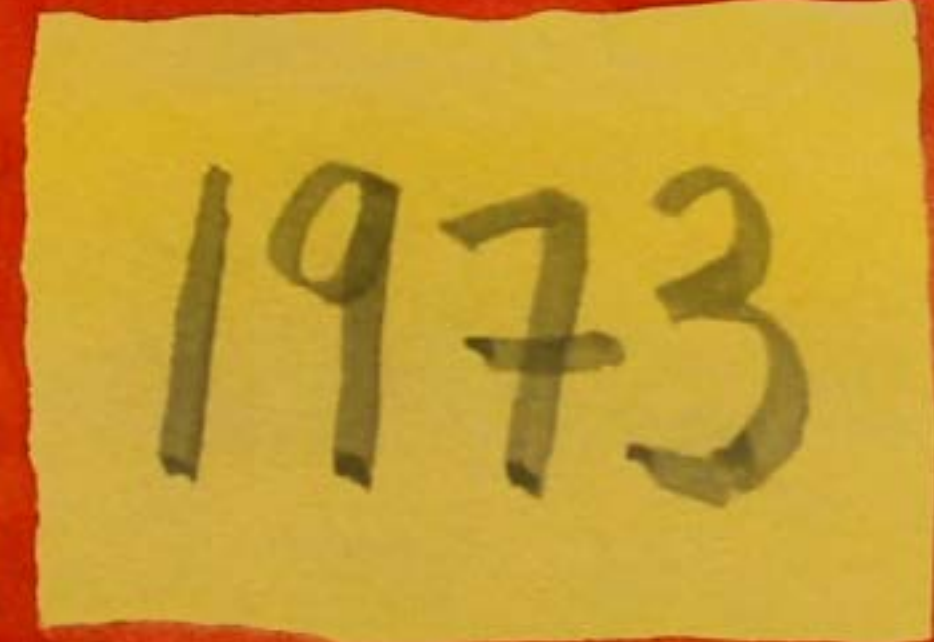
חמישים שנה עברו מאז מלחמת יום הכיפורים. חלקנו נולדו לפנייה, חלקנו אחריה. המלחמה הפגישה את אבותינו עם חוויות קרב קשות ושינתה את מסלול חייהם. היא עיצבה את חיינו במגוון דרכים שלא את כולן באפשרותנו לתפוס. התבגרנו, התפתחנו, למדנו להשמיע קול.

אסופת יצירות זו היא השמעת קול קולקטיבית ראשונה של הדור השני. היצירות מבקשות ללמוד על, ולהתמודד עם, השפעת מלחמת 73' על המרחב המשפחתי והביתי. לא קל להזדהות כדור שני לכל מלחמה. קשה להסכים להיות שייך לנושא מושק, להתעקש כדי למצוא את המילים, לדור בתוך הדיבור כדי לתת ביטוי לרצף של התמודדויות חיים מורכבות. אנו מודות לכל מי ששלחו אלינו את פרי עטם ואמנותם. זו היא הפצעה שהיא התחלה.

הספר יוצא לאור ביוזמת פורום להאיר את הבית: דור שני לפוסט טראומה צבאית, אשר מקיים ומקדם קהילה צומחת לבנים ובנות לפוסט טראומטיים. כפורום אנחנו מבקשות להנכיח את ההעברה הבין-דורית של טראומה בתרבות הישראלית ולייצר עליה דיון במרחב מוגן. הוצאת ספר זה מגשימה חלום עבורנו, כחלק מיצירת שיח חדש על השפעות המלחמה על המרחב הביתי בישראל.

מתרגשות שפתחתן את הספר,

בשמת סלע, שירז גרינבאום, ענת סול להב.

העבודות בספר ממוספרות ברצף מ-1973 ועד 2023.
זה הוא אינו התיארוך המקורי של היצירות.

חריצים

בשתיים בצִהָרִים בתקה אזעקה
את האחרי מהלפני.
אבא עטף אותי בפיקה כחולבן
ונשא אותי למקלט.

הפיקה עוד מוטל
אצל אבי,
זרוק שיבה ומקמט.

ולפעמים אני עוד מתעוררת
עם חריצי ריבועים על הלחי,
כמו טבלת שוקולד
מריר.

יום השכחה

ודוקא כשצופרים אתה נשאָר לְבַד
עם כל מי שהלך ולא יחזר
תופס עכשו טיסה לארץ רחוקה
ומשאיר אותי לזכר.

ודוקא כשכלם אומרים יזכר
אתה פתאום כל כך חייב לשפח
אולי ביום השכחה תוכל לתת שלום
למה שבלבך ממשיך לצרח.

ונפגש ביחד להיות
עם אלה שהולכים באודי מחשבותיך
ונפסע בקול דממה דקה
תירים של אש אחרי המלחמה.

מעבר לפסגות המשלגות
אינך רואה שמים אדמים
להיות שם זה להיות
מה שרצית להיות
ילד משוטט ללא שבילים.

הלם קרב

בְּקִרְבוֹת אֶתְנוּ נְסִיתָ לְקָרֵב.
אוֹתָם קִרְבוֹת
שֶׁהִמְמוּ אוֹתָךְ בַּ-73.

בְּלִי שְׂיָדְעֵנוּ לְצִפּוֹת
הָאֵשׁ בְּתוֹכָךְ שׁוֹב וְשׁוֹב
פְּרָצָה גְבוּלוֹת
פְּתַחַת מַעֲרָכָה נוֹסֶפֶת
נִגְדַּר בֵּיתֵנוּ.

זו הִיְתָה מְלַחֶמֶת הַהֶתְשָׁה
שֶׁל שָׁנוֹת יְלָדוֹתַי
כְּבָר אֲזוּ הַבְּנֵיתַי
שֶׁזוּ סוּפָה שֶׁל הָאֲהָבָה שְׁלָנוּ
בְּטָרֵם הַתְּלַקְחָה.

פורסם לראשונה בספר
"נסי להלל עולם", הוצאת
"עיתון 77", בעריכת ד"ר
מיה טבת דיין.

יְרִיתָ אֵשׁ וְגִפְרִית
הִטַּלְתָּ פְּצִצוֹת
שֶׁל מְלִים סְדוּקוֹת
חֲרָטָתָ עַל הָעוֹר שְׁלִי
סִימָנִים כְּחָלִים,
אֲדָמִים.

כְּמָה הִתְחַנַּנְתִּי לְהַפְסֶקֶת אֵשׁ.
הִיִּיתָ מְסַגֵּל רַק לְהַפּוּגוֹת זְמַנִּיּוֹת.
בְּהַעֲדָר הַסֶּכֶם שְׁבִיתָת נֶשֶׁק
אוּ שְׁלוֹם בֵּינֵינוּ,
וּבְלִי לְהַבִּין מָה קוֹרָה
כְּבָר בְּגִיל עֶשֶׂר
נִטְשֵׁתִי אֶת הַמַּעֲרָכָה.

שכבתי מתחת לשמש הקופחת והסתכלתי על אורי. לרגע הוא היה נראה לי, עם כל האבק על המדים וצבעי ההסוואה על הפנים, כמו איזה שחקן קולנוע בסרט אקשן הוליוודי. הוא הביט אל הגבעות הצחיחות ודרך לעומתן את הנשק. מפזר תרמילים לכל עבר, כמו ממטרה שיצאה משליטה.

אבנרי שכב על הבטן, הפנים היפות שלו היו קבורות בתוך החול. לא רציתי להסתכל בגלל החור בראש, אך המבט נמשך לשם בלי שליטה, כל הזמן. "תירה כבר, יא דפוק!", אורי צרח עליי בהיסטריה. אבל לא יכולתי לזוז, הייתי קפוא, משותק. יכולתי רק להתפלל שהוא מביץ שמהו לא טוב קורה איתי, יכולתי רק לקוות שהוא יצליח לסלוח לי יום אחד.

דוֹדִי, שהיה על הקשר, היה שרוע על הגב עם שני כדורים בחזה. הדם שלו נספג במדים במהירות והפך אותם כהים, כמעט כמו מדים של צבא אחר. בבוקר עם הקפה הוא סיפר לנו שהוא מתכנן לעבור לצפון, שהוא חושב להתגרש, שהוא רוצה להתרחק מכל הבלגן של המרכז.

"תתחיל לירות אם אתה רוצה שנצא מפה בחיים!", אורי המשיך לצרוח. אני חושב שהוא הבין שלמרות שאני עדיין עם דופק, הוא נמצא בסיפור הזה די לבד. הוא טען את המחסנית האחרונה שנשארה לו וירה בדיוק חמישה כדורים, אחר כך הוא נפל על הברכיים ומשם אל הבטן ואז נחבט אל האדמה הקשה. אני זוכר שהוא מלמל משהו על אימא שלו. אימא שלו הייתה רחוקה משם. אמא שלו ישבה לבדה על המרפסת בקומה הרביעית והביטה על הכנרת הכחולה, השלווה. חושבת על אורי, הילד שלה הגיבור, שיגיע לבקר אותה בשבת.

הוא נאנח כמה פעמים. נאנחנו ביחד. זו הייתה הפעם האחרונה שהחלפנו דברים. אני זוכר שעצמתי עיניים והצמדתי את הפנים אל הקרקע, אל האבנים הקטנות והקרירות. ביקשתי ממנו סליחה ונכנעתי. נכנעתי.

אתה יודע, הייתי צריך לגמור את הסיפור שלי שם על הגבעה. הייתי צריך להופיע עם כולם באותה השורה בעיתון, עם כל ההספרים ומטחי הכבוד וה"אל מלא רחמים" הזה, שמגיע רק בסופים ורק עם דמעות, אבל אני נשארתי בחיים, נשארתי בחיים.

מירי פתחה את הדלת בשקט.
 "מה קורה, הוא עוד לא נרדם?", היא לחשה אליי.
 "עוד כמה דקות", עניתי לה. "אנחנו ממש בסוף הסיפור, נכון?",
 שאלתי את אורי ששכב בזרועותיי והביט בי בשקט מתוך עיניו הגדולות.
 "סיפור עם סוף טוב, בני", היא זרקה בחצי חיוך ומשכה אחריה את הדלת.
 "בטח סוף טוב, בטח".

בְּשִׁהִייתִי בַת אַרְבַּע, אָבָא הֵלֵךְ לְמִלְחָמָה.
שְׁאַלְתִּי אִם יִחְזֹר.
אָמַא לֹא עָנְתָה.
יִרְדְּנוּ לְמִקְלָטִים
וְהוּא חָזַר.

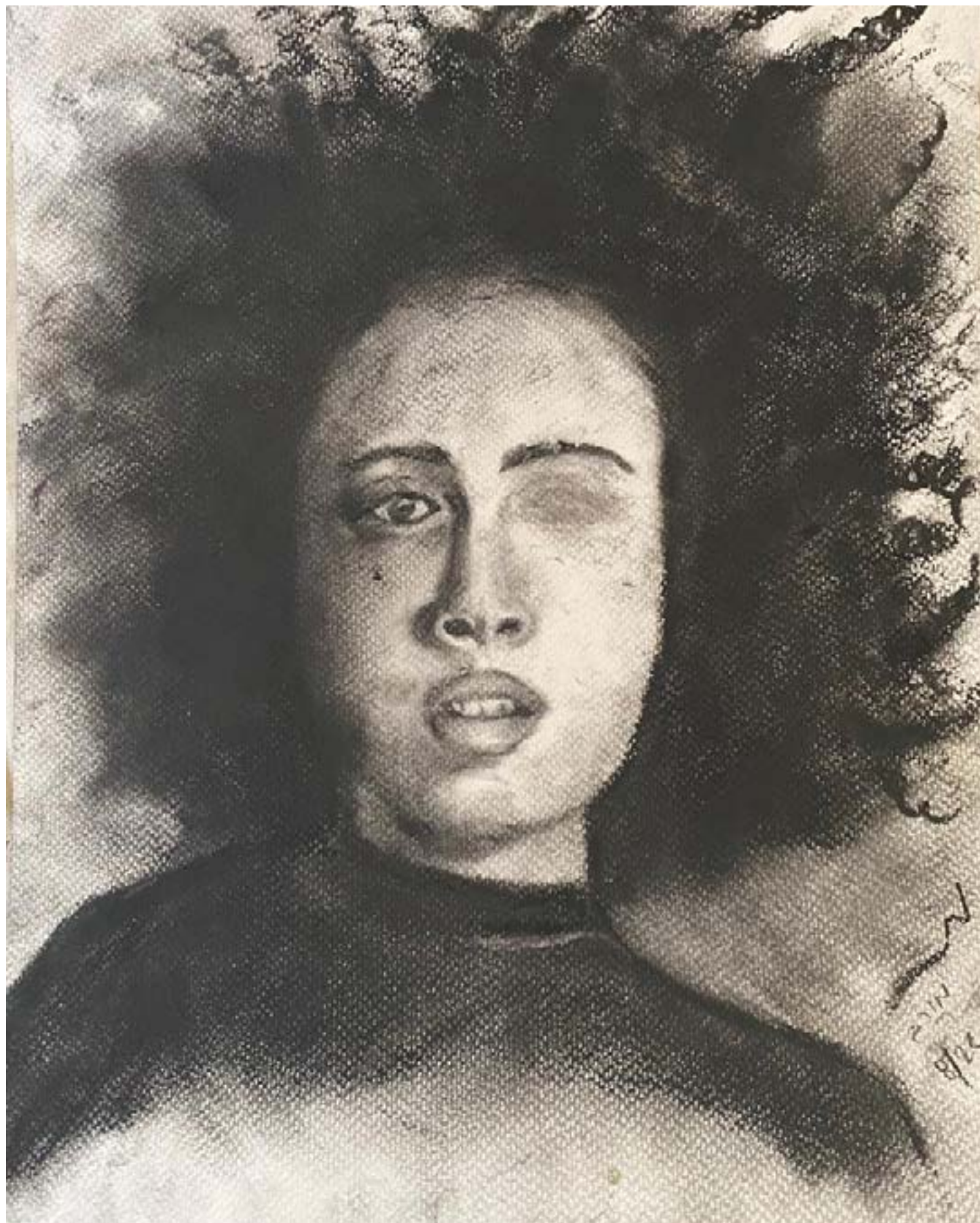
בְּשִׁהִיָּה בֶן 48 הֵלֵךְ לְעוֹד מִלְחָמָה.
לֹא שְׁאַלְתִּי שְׁאֵלוֹת.
מְטוֹסִים טָסוּ מֵעֲלֵינוּ הַלֹּחֵף וְשׁוֹב.
קִבְּלָנוּ גְלוּיָהּ מִהָרִי הַשּׁוֹף.
אָבָא חָזַר.

בְּשִׁהִייתִי בַת 48
הוּא לֹא הֵלֵךְ
לְשׁוֹם מִלְחָמָה.
אָמַא כָּבָר לֹא הִיָּתָה.
בַּחוּץ לֹא שָׁרְקוּ סִיָּרְנוֹת.
רַק פָּתַק אֶחָד מְצֹאֲתִי בְּכֶתֶב יָדוֹ:
"אֵין לוֹ בּוֹחַ לְאָדָם לְהִלָּחֵם".

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו
הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ,
וְעַל כָּל תְּבַל.
וְאָמְרוּ אָמֵן.

מתוך הספר 'קול של
פרפרים', הוצאת מודן
2009, עמוד 138-139.

הוא מחפש את המילים, את הצבעים, את הקול שבו יוכל לספר לה את מה שלא אמר כל השנים. והקול שמגיח מתוכו יש בו רכות וכאב. דבריו כמו טפטוף שעווה על עור חשוף, ציפייה דרוכה לצריבה רגעית המתחלפת במעטה חלק ורך. דרוכה היא שומעת אותו מספר שדוקטור שפירא הוא רופא מצוין, שהוא עוזר לו מאוד. שהכול התחיל שם, במלחמה, אם לא היה נופל טיל בדיוק לידו ואנשים היו נהרגים. דרוכה היא שומעת אותו מספר שהפחד מקנן מאז בגופו כמו טפיל, נמצא שם כל הזמן, יושב בחזו, נושם את נשימותיו. כמה כוח הוא צריך כדי להשתיק אותו, והפחד הזה מלבה את הזעם. או משתק. דרוכה היא מקשיבה לו מספר שיש פרצו-פיים וקולות וריחות שהוא לא ישכח לעולם, שחוזרים ומזכירים לו שגם הוא יכול להיות אחד מהם, עניין של מזל לכאן או לכאן. דרוכה היא שומעת אותו, וצליל קולו אינו משתנה, אינו עולה, אינו יורד, אינו ממחר ואינו מאט ונותר שקט כל העת. גם כשהוא מספר על הפצועים שדמם צבע את החול תחתם, וביניהם גם החובש שאולי היה יכול להציל מישהו אילו ניצל בעצמו, ודאי לא היה עומד חסר אונים כמותו, וחוסר האונים הזה נטע בו שורשים של אשם ובושה זרות. והיא רוצה לומר לו שהיא מבינה למה הוא מתכוון לגבי הטפיל, כי גם לה יש תחושה כזו של טפיל בחזה שחובט בגרונה וגם של חוסר אונים זרות, אבל מעדיפה לשתוק כי היא לא היתה בשום מלחמה אז הטפיל שלו הוא בטח גדול וקשה וחונק יותר. ובאותו הקול הוא מספר שאחרי המלחמה המשיך לרדוף אותו רעש הכלים והמטוסים והמרגמות וה... וכל רעש פתאומי החריד אותו, ותחושת הזרות והבדידות והעצב לא פחתה ככל שעבר הזמן, אלא התעצמה, ובכל לילה היה מתעורר שטוף אימה וזיעה ותובנה שאין בחיים כל טעם או תקווה.

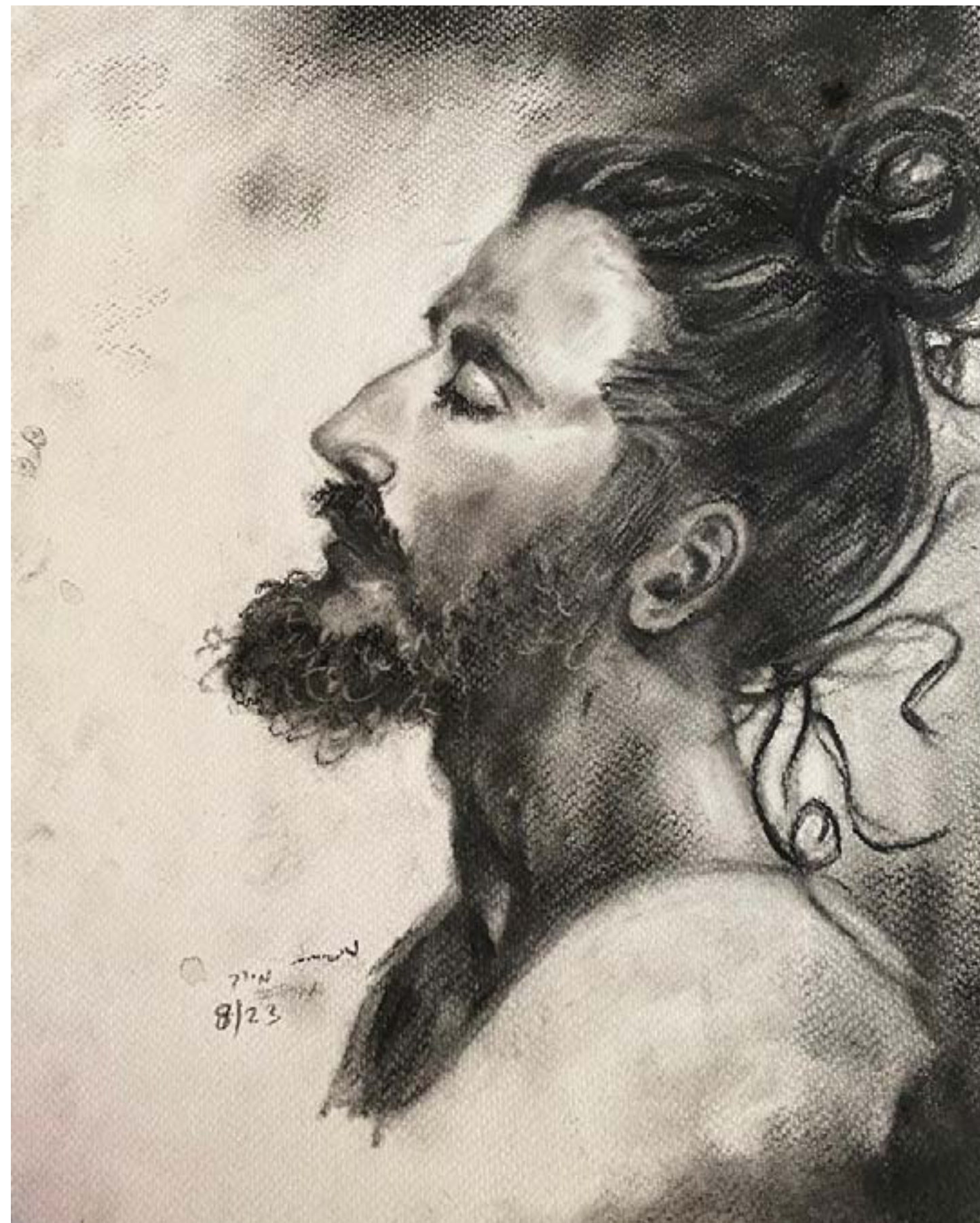

”אימא שלחה אותי לבקש טיפול,“ הוא מספר, ”והלכתי אפילו שכל כך התביישתי.“ בתוך הדממה הארוכה המשתררת היא רואה עתה, איך בכל בוקר היה צועד אל תחנת האוטובוס בדרכו לעבודה, עם התיק העמוס במאמרים ובמחקרים, בצעדיו החדים הנמרצים, כשריחות שאיש מלבדו לא הריח סביבו מלווים את נשימתו, ועל הריחות האלה, ידעה, הוא לא יכול לספר לה, לא מספרים על כאלו ריחות לילדיך, על ריח אבק שריפה ובשר חרוך ודם ומוות ומעיים מתרוקנים רגע לפני, וגם לא על המראות והקולות של הכאב ושל הפחד, של האימה שבגסיסה ושל בכי חיילים מתחנן.

דממה של דרך ארוכה ואפורה. דממה ארוכה משתררת ושירה יכולה לשמוע אותו מבעד לדממה. היא שומעת את המילים ששקטו נארגות, הופכות אותה למצע שקט. היא שומעת גם את המילים שלא אמר, את הריחות שלא תיאר, את הפרצופים שלא שירטט, נארגים לתוך השתיקה שלה, לבדידות ולזרות ולייאוש שלעיתים סוגרים אותה, לאימה ולאשם ולחוסר האונים שהם גם נחלתה, ולכעס שלא מרפה. ורגע לפני שהם מגיעים היא אומרת ”אתה יודע, אספי בזמן האחרון מגיב לשמו.“ ובמבטו אל הדרך הוא אומר, ”את רואה, אמרתי לך,“ אבל היא אומרת לו שהיא חוששת שאסף אולי לא ידבר אף פעם, אבל נזהרת לא לומר לו כמה המחשבה הזו מפחידה ומכאיבה. ולפני שיאמר שגם אייל לא דיבר עד גיל מאוחר וכבר חשבו... היא מודיעה, ”הגענו.“

*

ומי זה האיש הזה
מדבר על מלואים
ונעלים לוחצות.
מחפש איזה מעיל
ועכבישים מתעופפים
מגבב משגים
שאינ להם שמות.
מי זה האיש הזה
ששוכב בעינים פקוחות
שזועק וחוזר על משפטים
עיניו נעות משגעות.
מי זה האיש הזה?
קוראת לו אבי
אבל אין לי משג מי.

א.

כמו חר שחר
 נותרה עבורי המלחמה.
 פים, עשן ואבק שרפה
 כסו את
 זכרוני,
 ואני רואה את הקולות.
 האזעקות נסרו בתוכי,
 כמקהלה אלמת.
 את כתב הבריל של
 השקט אחרי,
 לא ידעתי
 לקרא.

ב.

לבית הגיע קליע,
 חודר שריון,
 שמצאת בחולות,
 אף את השריון שעטית על
 עצמך,
 לא הצלחתי מעולם
 לחדר.

ג.

כמעט בן עשרים הייתי
 כשלאראשונה ספרת על
 מותו של אלישע.
 ושוב דממת,
 והארץ שקטה
 לשלושים שנה.
 עוף חול שנעלם
 בלהבה
 ומגיה שוב
 לא יכלתי
 לכתב.

ד.

שמעתי עליו כבר
 קדם,
 אף לפתע הוא הופיע,
 היומן.

קראתי

ושוב קראתי,
 ונפשי לא יכלה
 להגמל
 מהקריאה.
 באותן שעות
 ספגתי את פגיעת
 הטיל בתבה,
 את שברי הזכוכית של
 הפריסקופים,
 את פציעתו של עפרוני,
 את מותם של טוביה
 ואלישע.
 נסתי אל מתחת
 לטנק, בחוץ דם, אש
 ותימרות עשן,
 ובפנים הכל
 רועד.
 הסתתרתי
 מהארטילריה הסורית,
 מכל מה שלא ידעתי
 עליה.

ואתה רק מלמלת,

"את שלשת השבועות
 בסיני
 כבר
 לא יכלתי
 לכתב".

ה.

משהו מהמלחמה ההיא
 דבק בי.
 הבושה, היתמות
 והיאוש, שהבאת
 מאותם שבועות,
 חלחלו
 לתוכי, כמו מים
 המפלסים דרכם
 בין סדקי הסלע
 האטום.
 בלי מלים,
 בלי אפלו לעלות
 עמך פעם אחת
 לקברו של
 אלישע.

*

הוא יושב שם במרכז ביתנו
גופו על הכרסה
אך נפשו אי שם,
בחולות.
אני כאן ליך
מסתכלת, מנסה להתקרב
למשך אותך אלינו
נואשת לקרבה
משתוקקת לקשר.

היא עומדת שם, במטבח
פניה חמוצות,
היא כבר יודעת
שהוא לא כאן.
קמטים נחרטים שוב סביב שפתיה
אלו שכבר התיאשו
מחם ואהבה

אני כאן מתקרבת אליך
מנסה להתנחם
מתערבבת עם כאביך
מנסה למלא את אבליך.

אני עולה לגג
לשאף עוד סיגריה
להרים מבט לכוכבים
להתנתק
להתחבר
למי שאני.

בגוף נחרטות צלקות
הזמן יעשה את שלו.
יקח זמן להבין איך להלך שם
בחולות הלוחטים
בשממון המבהיל
למצא פסת צל,
פסת ירק צומח.
להאמין
שהוא זה הוא
והיא זו היא
ואני...
מי אני?

שחרור המחלקה

"לקבלת הבן, המחלקה תימתח להקשב!"

אני עובר בין הלוחמים זקופי הקומה המצדיעים. ידם המתוחה לאחור מטילה אפלולית על תחתית המצח והעיניים. כנפי צניחה מבהיקות על החזה שלהם, כומתה אדומה דחוסה בתוך הכותפת. לא מסיר את מבטי מן הדמויות המיתולוגיות. חלקם פצועים בדרגות שונות, חלקם מתים. שרוולו של אחד מהם מתנופף ריק ברוח. תחבושות מכף רגל ועד ראש עוטפות גוף אחר גוף. מעולם לא נפגשתי איתם באמת, ולמרות זאת אני מרגיש אותם מיום לידתי בכל נימי גופי. את תחושת האובדן שלהם. הם מחכים בדממה. מביטים קדימה במבטים קפואים, דרוכים. מצפים לי. אני פוסע ביניהם, הכאב מרגיש לי כמו בית. מהנהן כלפי אבנר שנפצע קשה בהפצצה של חיל האוויר המצרי. התדהמה למראה הגוף המרוטש, הצרחות. והנה המ"פ, שרוף כולו. זוכר ולא-זוכר איך עלה בקפיצה על הג'יפ הראשון בשיירה. החובש השני, צעיר וחייכן, קפץ ועלה איתו. והנה הטיל הראשון, מגיע במהירות ובאיטיות בלתי אפשרית, מעלה את שניהם בלהבת אש השמימה. מבט מרחוק על סופת הלהבות, למה הוא ולא אני, אני הייתי אמור להיות שם. איך החי המת הופך לזיכרון של אדם אחר? מי משניהם כעת חי פחות? בדממה עוד אפשר לשמוע את הצרחות השואגות לעולם ההולך ומתכהה ונעלם רק מילה אחת, "חובש". נזכר בחוסר האונים, בתחושה החריפה-חמוצה בשורש האף, הבשר השרוף, המדים הירוקים החרוכים השחורים, ריח של דם, אובדן היכולת להרגיש משהו מתוך העומס המצטבר ללא הפסקה. אני פונה לאחד מהם, מתולתל, גבוה ורזה. עיניים עצובות, מתחמקות ממבט, גדולות ושקועות. "מאיפה אתה?". "ראס ג'ונדי, יום כיפור", הוא עונה מבלי להרים את הראש.

מילות מכושפות נלחשות סביבי מפיות רבים: "ואדי מבעוק", "ציר עכביש", "רפידים". "מה הייתה המשימה שלכם?", אני שואל, "מה השתבש? מי שלח אתכם?". החייל מושך בכתפיו ואינו עונה דבר. אני פונה למחלקה כולה: "מישהו זוכר?". המחלקה כולה משפילה מבט, אינה עונה. כולם שותקים. איש לא יודע. איש לא יידע. רוח נכאים גדולה באה ומשפילה את הגווים, מזקינה את עיני האנשים, סובבת במערבולת של אבק וחול, מסתירה אותם מעיניי.

"אל תלכו", אני מבקש, "תישארו איתי. תתארו לי איך בדיוק הסתיים העולם האמיתי של אבא. בבקשה". הם מתעלמים, ומתחילים להתכונן לדרך הארוכה פנימה. חלקם מיטיבים את הקסדות שעל ראשם, בודקים שהציוד באפוד השרוף עדיין שם, והתחבושות לא נשרכות כשני חוטים דקים אל האין. הם מתארגנים בשני טורים, מפנים את הגב ומתחילים לפסוע בחזרה לתוכי. "אתם לא הולכים לשם", אני צועק, "אני הבן שלו, אני לא הוא, אתם לא שייכים לחיים האלה!".

לרגע נדמה שאיש לא שמע. אך ברגע הבא, המילים משפיעות כמו קסם. הרוח האפורה המשתוללת נרגעת אט אט, האבק נוחת על החולות הצהובים. המתים והפצועים נגלים לעיני באור שמש מלא. חלק מהם מרימים מבט מתפלא. מעולם לא שמעו את המילים האלה בעבר.

"אתם לא החברים שלי. אתם חברים של אבא", אני מתרסק עם המילים מבלי לשאול לאן ומדוע, עוצם את העיניים, שלא יראו. "זה נכון, אני מכיר כל אחד מכם מבפנים, יותר ממה שאתם מדמיינים. אבל אתם לא שלי. מהיום והלאה אני משחרר אתכם, את כולכם. לכו הביתה. לנשים האבלות שלכם, לקברים העמוקים שלכם, לחיבוק האלוהי, לשירים המלטפים, לפרחים המתפזרים שלכם, לצפירת הדממה ולכאב הבלתי פוסק של המשפחות שלכם. לכו לאבא שלי, שכנראה לעולם לא יספר לי מה הייתה המשימה, ולמה הכול קרה כמו שקרה. אתם משוחררים. לתמיד".

אני עוצר לאט את המילים, נושם מהר, מאט את הנשימות, ופוקח את העיניים. "חייל", אני מבקש מאחד מהם, "שחרר את המחלקה". "לשחרור הבן", הוא צועק בקול רם, "המחלקה תימתח להקשב. הקשב!". הם נמתחים שוב, כולם. "חופשיים", אני לוחש. רוח גדולה עוטפת אותם והם נמוגים כמו זיכרון מרוחק.

במטבחון ישראלי מעשנת אשה עם מבטא אמריקאי, ובגדה מאכלת.
 העשן סמא את עיניה והיא לא ראתה את קצה אפה.
 לידה יושב הגנרל שלא רואה את התמונה המלאה, מדבר על חרבן בית שלישי
 ופתאום נתקף בחורון ועורון, גם בעין הבריאה.
 שניהם גזלו לי את הבית הראשון ועל הדרך המיטו עלי אסון,
 הם היו זחוחים, שבויים בקונספציה, ולא הבינו ת'פואנטה.

בחצי האי המצרי ובקמה הסורית הסאגרים רוזפים את כלי הברזל, במחול עקש שלא
 מרפה עד שמתנקש, מתנגש, רסיס המות הרוחח ננעץ בגרון הצות.

עוד מארב ועוד הפתעה ורסיסי החדלון חודרים,
 בערבוב טעמים של תדהמה וקפאון,
 ועכשו מאחר, מאחר מדי לתקן את המחדל, נותר רק גיהנום.
 הם היו זחוחים, שבויים בקונספציה, ולא הבינו ת'פואנטה.

*

באיזה שהוא מקום אבדתי את אמא שלי
 לאבא שלי
 זה לא שהיא בקשה לאבד עצמה
 אבל עיפות הנפש הכריעה אותה
 לתוכו.

הוא לא יודע
 הוא לא רואה כמה
 היא בו.

הוא בעצמו
 וזה לא בגלל שהוא רוצה
 להיות ככה
 זה רק בגלל שגם הוא הלך לאבוד
 בתוך עצמו
 ובעולם.

ואני ילדה של אבא ואמא
 שהלכו לאבוד
 ואף אחד לא אומר להם,
 "הי, יש לכם ילדה",
 ואף אחד לא אומר להם,
 "הנה הדרך".

אני ילדה של אבא שהלך לאבוד
 ואמא שהתעיפה
 ועכשו אני צריכה למצא כוחות
 לא ללכת גם.
 אז מצאתי את המלים.
 הן הדרך
 הן העולם
 הן האבוד שלי.

מבחוץ הכל נראה אותו דבר

חבֵק אותי כְּמוֹ שֶׁהֵייתִי מְחַבֵּק אָדָם עִם צֶלַע שְׂבוּרָה.
נִזְהָר לֹא לִלְחוֹץ עַל אֲבָרִים שֶׁנִּרְאִים שְׁלֵמִים.
דִּבֵּר אֶתִי דְּבָרִים שֶׁהֵייתִי אוֹמֵר לְסוּמָא הַיּוֹשֵׁב מוֹלֵךְ, מְסַבֵּיר בְּעֵדֵינּוֹת וּבְחֻמְלָה.
זֶה נִכּוֹן, לְעוֹלָם לֹא תִבִּין אֶת מְקוֹמִי אֲפֹלוּ שְׂאֵתָה כְּאֵן לְיָדִי.
אֲנִי לוֹמְדֵת לְלַכֵּת מִחֵדָשׁ. כְּאֵלוּ אֲבִדְתִי אוֹנָה מִמוֹחִי.
וְאֲפֹלוּ שָׁזָה לֹא נִרְאָה כֶּף, אֲנִי רוֹצֵה לְחַזֵּר לְחַיִּים
דְּוָקָא מְרַב אֶהְבֵּתִי לְמֵתִים.

כל המלחמות

כל המלחמות הן
הערות שולים על
המלחמה ההיא
שלמולי אחרתי.

אני מצין בכל שנה
את יום הזכרון הגדול למלחמות הקטנות
בשתי צפירות
ואת יום הזכרון הקטן למלחמה הגדולה
בצפירה אחת.

אבי ואמי
שנולדו במלחמה הגדולה
מספרים את ספורי המלחמות הקטנות.
הוא נסע להלחם בארץ
היא ברחקה ממנו.
בשחזר הביתה, לאנגליה,
כבר היינו בדרךנו ארצה.

בחרף ההוא של שנת '73
אף אחד לא דבר אתי על המלחמה
שלי, המלחמה על ילד קטן.

"בוא, אבא, תיכנס לאוטו, אני לוקחת אותך. ביררתי את כל הפרטים. אל תדאג. דיברתי עם מי שצריך. בוא נצא כבר לדרך, מתחיל להיות מאוחר. מחכים לנו שם". מחשבותיי מהירות כי הזמן מתקצר. זורקת את הקיטבג שלו בספסל האחורי, גם את קופסת העוגיות של אימא. צריך לזכור לקחת כשנרד. מתיישבת מאחורי ההגה, חוגרת, מפעילה לו חימום. "נוח לך? אולי תזיז את המושב קצת אחורה ותישען? יש סיכוי שתנסה לישון קצת? להירדם? יש לנו לפחות שעה עד שנגיע".

אוקטובר מתקרב, אני יודעת שבמשך השבועות האחרונים הלילות שלו סיוטים. גם הימים קשים. זו הסיבה שבאתי. "לא, אבא, אימא לא אמרה לי כלום, החלטתי על דעת עצמי". אולי כי אני רחוקה אני רואה דברים שהקרובים כבר התרגלו להכיל. "המצב שלך, אבא, לא הותיר לי ברירה. מתי לקחת לוריואן? עוד מעט הוא ישפיע. עוד כמה דקות". הלוואי שיירגע כבר. אני יודעת שהחברים הישנים לא עוזבים אותם, הם חידשו את הביקורים ומתייצבים אצלו כל לילה מחדש, על מדים, צעירים ויפים, מרוחים בזיעה ובדם. כשהייתי קטנה הוא אהב לשרוק את מנגינת השיר "הרעות, נשאנוך בלי מילים, עיפה, שתקנית וחיוורת". החברים האלה נשארו קרובים אליו, למרות שהם מתים כבר שנים.

בחלומות שלו הוא שוב מתרוצץ בשטחי-אש מופגזים, נער צעיר שסיים תיכון והתגייס לתוך המערכה בלי שום הכנה. חובש קרבי מוצף אדרנלין ומיומן לפתוח תוך כדי ריצה את עטיפות התחבושות האישיות ומזרקי המורפיום. מדלג מעל השוחות ושומע את שריקות הפגזים נופלים קרוב אך לא נוגעים בו. ריחות הדם והברזל שנמס כמו שעווה חמה עולים באפו בעודו מנסה לחלץ חיילים מהתופת ושוב מגלה שאין את מי להציל. הלכו כולם. הלכו למקום שממנו אין חזרה. הלכו למקום שאליו הוא כל כך מחכה להגיע, מייחל ליום שזה יקרה לו.

"שייקח אותי מפה. שייקח כבר, אלוקים אדירים!" אני שומעת אותו נאנק במושב לידי. "אני יודעת, לא יעזור שום דבר שאומר. אני שותקת. מנסה לעטוף אותו בבועה של הגנה, לשלוח לו אנרגיות חיוביות כאילו הוא ילד שלי. "ילדה שלי", אבא אומר ושם כפות ידיים גדולות ומחוספסות על אוזניו, "אני משתגע מהרעש". אצלי יש שקט באוזניים, אבל אני יודעת ששלו שומעות מסוקים. "תתכופפי!" הוא אומר לי, "תיצמדי לאדמה! כשהם נוחתים יש רוחות חזקות, שלא תעופי". "אבא", אני אומרת, "אנחנו באוטו שלי. היום יום שלישי. עוד מעט מגיעים".

אני אפילו לא שמה ווייז, יודעת את הדרך כמו חייל שמנווט בלילה בלי ירח. עשינו את הדרך הזו יחד כבר כמה פעמים, אבא ואני. בפעם הראשונה שנסעתי איתו לכאן הייתי בת תשע עשרה, בדיוק בגיל שהוא היה במלחמה. "הדרך לגיהנום רצופה כוונות טובות", אומר לי אבא פתאום, ולרגע אני שמחה שהוא מעריך את זה שעזבתי את הקטנים שלי בבית עם אישי, אבל אז הוא מוסיף "כוונות ירייה". הקול שלו צרוד מבכי ותרופות. "הרכיבו לי על הנשק 'אקילה', שאראה טוב יותר לאן אני מכוון. ראיתי אותו עומד מולי קרוב עד שכמעט יכולתי להרגיש אותו נושם עליי, הרחתי את החמיצות של הזיעה שלו. את יודעת שלזיעה אין אזרחות? היא מסריחה מפחד אצל כל החיילים אותו דבר. לא הבנתי מאיפה הוא צץ לי פתאום. הוא כיוון ישר אליי, זה היה אני או הוא, אז יריתי ראשון".

המלחמה שלך, אבא, לא הסתיימה מעולם. אתה פשטת את המדים אבל העור שלך נפשט איתם. שכבות ההגנה כמו התקלפו ונשארת חשוף לפלאשבקים, לפחדים, לכאבים שהפכו להיות חלק ממך. אכול רגשות אשם על שחזרת משם והם לא. על מה שענייך ראו ולעולם לא תצליח לשכוח.

"אויש נגמר הדלק... אני עוצרת לתדלק, אבא, סורי", אני לוחשת בשקט כי רואה שכבר עצמת עיניים. לימדת אותי להיות תמיד בהיכון, דרוכה לכל תרחיש, גרוע ככל שיהיה. "טנק דלק מלא, תיק עזרה ראשונה ובקבוקי מים חובה", אמרת לי ביום שקיבלתי רישיון נהיגה. "ותמיד תחני עם הפנים לכיוון היציאה".

גם בבית הרגלת אותנו שהמזווה תמיד מלא במצרכים ואת הנעליים יש לחלוץ בכניסה, כאילו כל רגע תפרוץ המלחמה הבאה.

אני מאותתת לשמאל, מאטה את הקצב. "הגענו אבא, עכשיו יוטב לך". אתה מתנשם בכבדות, מתכוונן ליציאה. השומר מתקרב אלינו. "למיון פסיכיאטרי", אני פותחת חלון ואומרת, "כן, אני יודעת איך להגיע, לא צריכה הכוונה". מה הוא מסתכל עלינו ככה, נו, שיפתח כבר. "שער הרחמים" אתה אומר, לי זה נראה יותר כמו שער האשפות. חדר הקבלה ריק.

הרופא שמקבל אותנו לבוש על אזרחי ונראה עייף ומותש, אבל משהו בעיניו משדר נעימות. הוא אומר שאני יכולה להישאר בחדר כשהוא בודק אותך, כאילו שאני בכלל מעלה בדעתי להפקיר פצוע בשטח. בלי להרים מבט מהמקלדת הוא פונה אליך ושואל: "שם פרטי?", אתה עונה לו: "חי-מת". "חיים", אני מתקנת. לפני שהוא שואל לשם המשפחה אני מתכופפת אליך ולוחשת: "אבא, בחייך, הוא כאן כדי לעזור", אבל אתה אומר: "הוא נראה לי אורלוגין, זה, שלא ינענע אותי גם כן". ואני יודעת שאתה מתכוון לחקירות משרד הביטחון, הטלטולים שעברת שם היו גרועים יותר מהחקירות בשבי, כך אמרת.

הרופא מבקש ממך להרים את החולצה. הוא רוצה להקשיב ללב שלך. את הצלקות שיש לך, אבא, לא רואים. רק מי שקרוב אליך יודע שהן שם. קיימות. שקופות. אני שמה יד על כתפך, מנסה לעצור את הרעידות שלך. אתה נושם עמוק, פונה לרופא ואומר: "תרשום: החולה סובל ממחלה חשוכת מרפא – פטריוטיות ואהבת הארץ. אני מקווה שיש לך כאן תרופה בשבילי". אתה מתחיל לצחוק במרירות ואני מנסה להחניק את הבכי שמטפס לי בגרון, צורב לי בעיניים. הרופא מביט בי ובך לסירוגין, מקליד מהר דברים שאני לא רואה, התקתוקים שלו נשמעים כמו מכונת ירייה בלי מעצורים. "אני נלחמתי על הארץ הזו, אבל היא בגדה בי וזרקה אותי לעזאזל", אתה ממשיך.

"תרשום, תרשום. סובל מתופעות לוואי למחלה – מאצ'ואיסטיות. לא בוכה. לא מרגיש. סוגר הכול בבטן". אני מגישה לך כוס מים מהקולר הדוּחָה שעומד בפינת המסדרון, שומעת אותך אומר: "אתה רואה את הילדה שלי שכאן? על המצבה שלי ביקשתי ממנה לכתוב 'טוב למות בעד ארצנו', אבל היא אמרה לי שתכתוב עליה 'טוב לחיות בעד'. יש לך תרופה גם בשבילה, דוקטור?"

1999

אבירם בר-עקיבא | ללא כותרת

1998

שירז גרינבאום | אצל הפסיכיאטר, מתוך 'האינדקס הבלתי אפשרי'.

טראומה

מאז הפך מרחבת טראומה. או, איתך ציין,
הטראומה שלי. כשאני מזמזמת טראומה אני
תמיד אומרת אפס/זכרים שאני לא נסיכטולקית
וכי אני תרומה והקלמיות שלי. או לא לא,
יקשני הפוזמזין בין אומרת זבין טראומה נופים
זלא היף קומיקר שלי, שממקצ קישראז
ונשמניה טאכ השאלה וזכ היזם.
זמנזי, לא הייתי לכה אשאלה. אקו אין זי ספין
שאר הטראומה יזכו ינקתי מסקתי, חיה
זמנזי (זימים אסף. זבית הנזמסמן)

טבחא, כובשי קטמון 6, ירושלים, 1983

הפנטום הציוני :
מיזון מושלים (אויטי)

<p>1. שם המשפחה שם פרטי (אם יש)</p> <p>בצבית</p> <p>5/11/27</p> <p>SAMLER</p>	
<p>2. שם פרטי שם פרטי (אם יש)</p> <p>בצבית</p> <p>חנה</p> <p>CHANA</p>	
<p>3. שם האב</p> <p>שם האב</p> <p>אברהם</p> <p>ABRAHAM</p>	
<p>4. שם האם</p> <p>שם האם</p> <p>סנדל</p> <p>SANDER</p>	
<p>5. תאריך הלידה</p> <p>תאריך הלידה</p> <p>1867</p> <p>1867</p>	
<p>6. מקום וארץ הלידה (אם אפשר לציין)</p> <p>מקום וארץ הלידה</p> <p>מאדבורגה</p> <p>MADBURGA</p>	
<p>7. מקום הגורים הסגור לפי אפשרות לציין</p> <p>מקום הגורים הסגור</p> <p>ירושלים</p>	
<p>8. מקצוע</p> <p>מקצוע</p> <p>דקל ביה</p> <p>דקל ביה</p>	
<p>9. תחנות לפני הכניסה הנאצית</p> <p>תחנות לפני הכניסה הנאצית</p> <p>מאדבורגה</p> <p>MADBURGA</p>	
<p>10. מקומות הגורים במלחמה (אם אפשר לציין)</p> <p>מקומות הגורים במלחמה</p> <p>מאדבורגה</p> <p>MADBURGA</p>	
<p>11. מקום המות (המין והמסביבות) (אם אפשר לציין)</p> <p>מקום המות (המין והמסביבות)</p> <p>ירושלים</p>	
<p>12. סגן משפחתי</p> <p>סגן משפחתי</p> <p>רוק / נסוי / מספר הילדים</p>	
<p>13. שם האשה ושם משפחתה לפני הנישואים</p> <p>שם האשה ושם משפחתה</p> <p>חנה</p>	
<p>14. שמות הילדים עד גיל 18 שנפטרו (לכל ילד זה שמות ייחודיים בלבד)</p> <p>שמות הילדים עד גיל 18 שנפטרו</p> <p>חנה (1934) ילדה</p>	
<p>הערות: את הילדים יש לרשום ב. דף זהו - של אחד והגרים אך לא יותר משנים אחת.</p>	
<p>אני מצהיר/ת כי הפרטים הנכבדים לעיל נכונים ואמתים. לפי מיטב ידיעתי והכרתי.</p> <p>אני מבקש/ת לתקוף לכל אורחות-זכרון מטעם מדינת ישראל.</p> <p>מקום והתאריך: ירושלים, 15.11.53 חתימת המצהיר/ת: חתימת המצהיר/ת</p>	
<p>לידיעה: האגף הסדעי בירושלים. רחוב בן-יהודה 12</p> <p>חתימת בוסן הפלחה במחנה (הסגר, זכורה, חשודה וכו') _____ כניסת</p> <p>במחירת: _____ ביצרות: _____ וכו' ואני מוכן למסור עותק על כך.</p> <p>חתימת הצד: _____</p>	

קצת סגור 1941 היא אקרה את כל קני
 המשפחה, ואסוף, כמה שנים הוציאה קניניה
 לבוא (עמיה). גדלה בצב הסיאמה שלה,
 [מרחבי זיכרון: עמ' 243]
 ואז ארץ הישנה באשר נשאתי מרוב אני חוקרת
 את הנאציזם והשאלה הזכרתי את המשפחה
 שלה שנקראה שם לא שאל. כאילו אין קשר
 ביני וביניה. כמה פגם שנשאתי, השקתי שאל
 אין קשר לשאלה. סבי וסמית אני- ניצולים.
 אחי אכן איננו אף מן אנשי המשפחה
 שאל' זה הניחוג במה החלק (milk bar)
 בקרקוב, שהיו קצין כמו במסכת שלה אף
 שולחן הנאציזם היקטן (איש) וולות
 לפני שנים מספר, באופן ון זה בירושלים,
 בלמשל תשובה במיוחד אף יולדה חמור,
 שארית, בין השאר קוניסט'ם כסיכאונאיטיים
 של חקר השאלה, והקנתי לוי באה נאכח
 השאלה בחיי ומרוב אני חוקרת יוצאים חלוקים
 של סיאמה הגדולה והשני יצאו לה, והקשר השל

שייכותי שידך הנצחית, אחיב על סמתי,
 (היה צלם עתיק את התיים קנצבורנה
 לתצוותו כורסמו בספר הנציבון אקזיפיה
 נכחזאת הנצחית.

רוב התצלומים בספר "עדות וזכרון", צולמו בנדבורנה עד שנת 1939, ע"י יעקב האנדעלסטמן ז"ל שנספה בשואה בנדבורנה.

דער גרעסטער טייל בילדער אין "זכור בוך" זענען פאטאגראפירט געווארן אין נאדווארנא ביז צום יאהר 1939. דורך יעקב האנדעלסטמן ז"ל וועלכער איז אומגעקומען ביי דער אקציע אין נאדווארנא.

יהי זכרו ברוך.

אח על סמתי
 הצלם

עמוד השער של הספר נדבורנה: עדות וזכרון, ירושלים, 1975.

וישן אמ סיאומת אצרות דולתי בלכר
 קיף גיבושלים. אני לוכת את הולקש מתייש
 הולאצניי על פישן מתקני הוטפת בכיכר ציון ב-1975.
 גייתי בקיבוצי שאנו במחנה הול (קמתי קישני
 בתים שונים במחנה הול, בו לא טקנו במספה)
 ומתיי לא היו אצ בקיבוצי. כשיצאתי לחפש אתם

נתקלתי בתיאורו של צביהו קמזניג ז"ל.
 סיאומת הטינוק שלי הולמיקה מאוז, במחול
 שלושים שנה, כאשר אחי הייתי חונת במחנה
 היליב. גינסיין אהרנץ אליה קמזניג אחי כח
 פישן צבוב במחנה שלי אפילו נמו מסיבת
 יא הולאצני הולאצני שלי שנקבתי בקישה הול
 (בוסה באשמת (אמתי) יא אפני שומרתם של
 פישן קמזניג.

[סדרת 'בתי הקפה שלי', שחור לבן, עמ' 337]

קפה מומנט, 2002. מתוך הסדרה: 'בתי הקפה שלי'

יש זה את יא בילוי. הולצני אומיקט אקומה
 גישישית. גיט'בוס רמי הנטיאווה במחנה הול,
 אחי שולצניו אחי טאסד אפתי במחנה הול

רבות אהספיק זשאונץ את קונו של אבא קטלון
עד סוף - אחת לפני שהיא יצא לחזית. קומשן
טא החורף של 1973 וזו האביב של 1974
כאני אולט רן כן - אחת, כי היה ז' יתרו
בז'ר'ים. אני זוכרת את הוריה של המדי
הזכרתי שזו כשהינן אולט קמסצ'ון בקינח
חז'ר'ים. אני זה זוכרת את הישיבות של אבא ז'ר
אני אחז קטלון. הוא רח הוכחן הקטוח זה
שאבא קת'ים. רן אחי המוחמה הקנו שהוא
מחז'ר'ים לא רגע אולט וזא היה זו קצרה של
מושיג את הוא ז' או ז'א.
הרבות הוא ימיה שחוקן. הוריה של אבא כשהיה
אחיי חז'י שנה שאבא כאני אתנו שם אזי ז'ר
הגה של בית החז'ר'ים כחז'ים, כשהינן קטל
את אחת - שנה קבץ אזיאות קצ'ונג (ש'ר'ים).
1983, ארצה מרצ שאינא הקטוחה ז' אוסו
זה ז' אורה נשמעו את לא אחת - קבץ,
אחיותי זה.

כרצו הנחמים הוא, כמו קמיוה טזי ז'אלה
קטי כשגו ז'אלה, שכנתי את ז'ר'י טאון
ז'י ככה אחת ז'ר'י, כי נני קסק הוכו נסרד
רן כמחמה ז'קטן היאש'וני. ומחא זה היה לפני
שנינו קת'ים. אוס'ונג'י שנה (כה ס'ססל אבא
הוא נשאר קת'ים, ומי זה ז'אלה ז'אלה ז'אלה
או אינן אבני, שזאבו אחי קמכון ונתינו כמחמה
מחז'ר'ים וט'ז'וני הישיבות והוכוה הוכא חז'רה
ז' ז'ר'י, שנה אחז ז'אלה ז'אלה, כש'ר'ים
האחיותי ארצה היאש'וני. ואז שנה הוכ'ר'ים.
כדי לשמרו היחז'ר'ים כסיקס'ים שקמתי כש'ר'
כרתי את "פחז מוח", היססי היח'י שיתקולתי
ז'ר'י ז'ר'י ז'ר'י היאש'וני ז'אלה קו ז'ר'י כר'ים
כי התיקעית ז'אלה - את הוכ'ר'יה טאו קז'ר'י
כא - כק או קת'ים ז'י הוכ'ר'ים.
ככה ז'י הייטה התיקעית ז'ר'י הוכ'ר'יה - של הייז'ים
התיקעית - קצ'ר'ים אחי הייז'י' כר'יה
כר'י ז'ר'י כר'ים. אז הוכ'ר'י טאני מוכ'ר'יה

לתקופה צימית - מבולג - של טראומה קשה
 הישגים - כמו המה שנושא את אמונת הילדים
 בניסוח קבית הספר קולות - כמו המה
 במאה למשאלה במינכן. והנה שאני צניעה אצל
 את נוליסון של בניסוח הילדים המה של
 סני והמקצועיה באמנות הישגים - אצל רצה
 רבין. זה היה יוצג - הספר אחי שאבא מת
 את ניתקוטה מה שהיה בתרבות, הילדים, אימא
 לאני, בהקנה חויה בינושאים. נכנסת קטן של
 רבן אלו הוסבך "לא ישאף לזר חמם באיזכך,
 של וטהר בתחילת" - בהל פדה שגילך פשוך
 למחאות הסמוכים "צניק" אומנו מסיפון נאוף

אבא שלי הוא גיבור, 1967, צלם לא ידוע

את החלוצי רובנימית הנקשנה, שאחיה הנתקצו
 המאקוואנסים. זה המה היה אפני ריח. ואני
 הניתי שגורה ומקסמה מולוואנה.
 ונפיל - הנלם הביח אחר. האויר כולו אזני דלק
 אני רצה במהירות מסורסות אבית על סביבא,
 כאן אף, רחוק בוקשי קסמון ס. פניו הילד
 שבו הפני מורמות והמסל. במשע של סלנה
 מסים שמה ומקמות צבים. וטס, ממש מף
 בער מביטו אסל אשיקבה אג שמה מסבי
 (נייקר), במינת (הרחוקה בוקשי קסמון והנה,
 ריח אפני זי אטוה מסכה זה מסת סלופ.
 והרבה של רבין. טראומה - הילן על קבלת הילן
 של. אילון מכוון שלא לסיקתי אילנה קאטיה
 וישנה וטארונית. בהל פן - שאני מילנה אפני
 רבין אני מישהו את הניח החמול הרה. בהל
 פני שאני וטהר בקשה מעול פני אפתק נופת
 ז"ל ומושי של רבנות נוסה. הילן קחול נראה איוני
 ותיוני בן - רב. ביה אני מבינה שטיאומה מנינה את

[da_034-da_037]

בולען

צָלִיל הַמִּפְתָּח
בְּחַר הַמְנַעוּל
מְאוֹתָת שׁוּבוּ
בוֹלְעָן נִפְעָר בְּלֶבָה
כְּלֵי הַגְּנָה וְרֶבְלִיִּים
נִשְׁמָטִים מִפִּיהָ
הַבְּרוֹת־הַבְּרוֹת
פָּחַד מִחֲלָחֵל
מוֹל הַלּוּם קָרֵב
מִתְפַּחֵשׁ לְאֵשׁ
מִ"צוּק אֵיתָן"
מְאֻכָּלֶת לְבוּ
כְּאֵשׁ אֵת הַקֶּרֶבֶן
אֵינָה מְרַפָּה.
קִירוֹת הַבַּיִת נִרְעָדִים
אֵינֹו מְרַפָּה
בוֹלְעָן הַפָּחַד
שׁוֹאֵב דְּמָה פְּנִימָה

רחלי אברהם איתן

פורסם לראשונה בספר
"הפנתום הציוני", ספר אמן
בהוצאת המחברת, 2021.

פורסם לראשונה בספר
"נסי להלל עולם", הוצאת
"עיתון 77", בעריכת ד"ר
מיה טבת דיין.

ביקני ירוק זוהר

דְמוּתָהּ הַדָּקָה שֶׁל אִמִּי
מְצִיָּצָה מְאֻלְבוּם הַתְּמוּנוֹת
בְּחוֹף הַיָּם הַתֵּל אָבִיבִי
שׁוֹכְבַת פְּרָקְדָן עַל גְּבֵה הַגְּבְעוּלִי
כְּמוֹ פָּרַח שְׁפוּתַח עָלִי כּוֹתְרָתוֹ
מְבַקֶּשֶׁת לְמִשְׁךְ אֵלֶיהָ
אֶת הַשָּׁמַיִם הַשְּׁקֵטִים
הַחֲפִים מֵעַל עֲנָנִים.

בִּיקִנֵי יֶרֶק עַל גּוֹפָה
זוֹהַר, כְּאֵלוֹ יוֹדֵעַ
שֶׁתְּכַף הַשֶּׁמֶשׁ תִּדְהֶה
וְאִין מְצִיל
מִפְּנֵי שְׁעַת הַנְּעִילָה
שֶׁל סֶתוֹ 1973.

אִמָּא שְׁלִי. דִּינָה כְּבָר נִחְרָץ
לְחַיֵּי בִידוּד בֵּין סוֹרְגֵי בֵיתָהּ
נְטוּל צְחוּק

וְרִסְיֵי פִטְפוּטִים
וְלִילוֹת לְלֹא סוֹף
שֶׁיִסְתִּירוּ אֶת הַכָּחַל
שְׁעוֹד יִטְבִּיעַ
אָבָא עַל גּוֹפָה.

*

אני ואת.
שלחן עץ בערב שבת,
פרורי חלה, כתמים על המפה,
כתמים של שתיקה.
אבא, דבר אלי עכשו,
לפני שיהיה מאחר,
ספר לי את עצמך,
את הפחה, הבריחה
ספר את החשף ואיפה אתה.
ואיפה היית.

מה, לא אמרתי הכל?
הנה הכל על השלחן,
הפקדה, הפשיטה, הגשם, רוח הקרב,
הלחימה, היאוש, הטשטוש.
החיים בלהאחו במתים.
בלמשך חוטים נעלמים.
לחתך קשרים,
לנסות לתפר קרעים.
להוריד מעצורים,
לפשט מדים.

חשבתי שדברתי את ששתקתי.
מסתבר שנשארתי באלם.
בהלם.
הפכתי לזר.
מהגר בתוף ביתי.

אבא, דבר אלי
עכשו, על אתמול בשביל המחר.

כל מה שרציתי היה לראות שלג.

בעכו מעולם לא ירד שלג, אבל בבית הספר לימדו אותנו שבערך 90 ק"מ מאיתנו נמצא הר החרמון שהוא ההר הכי גבוה בארץ וכמעט היחיד שיורד בו שלג. גם בשנה שעברה רציתי לנסוע לחרמון, וגם בשנה שלפניה. אבל אף פעם לא נסענו. כי אימא שלי, שממש אהבה לטייל וניצלה כל הזדמנות לצאת מהבית ולטייל בכל מקום אפשרי בארץ, אמרה ש"לשם אבא לא נוסע". שחר ואני שאלנו למה, אבל אף פעם לא קיבלנו תשובה.

ליום הולדת עשר שלי, שהיה בקיץ, ביקשתי סט תואם של צעיף, כובע וכפפות אדומים עם נקודות זהובות שראיתי ב'משביר', ואמא שלי צחקה ואמרה שזה מוזר שאני ילדת קיץ שמחכה כל כך לחורף, ונענעה בשיער שלה שהגיע עד לשכמות אבל היה מלא ומעוצב ותמיד הזכיר לי את התסרוקת של פארה פוסט מה'מלאכיות של צ'רלי'.

בחורף הזה, כשבטלוויזיה לא הפסיקו להראות את המטיילים בחרמון ואיך שהשלג מגיע עד לברכיים, הרגשתי שאני חייבת להגיע לשם. במיוחד כשמיטל נכנסה לכיתה אחרי סופשבוע חורפי במיוחד ולא הפסיקה לדבר על הטיול שלה עם המשפחה לחרמון. "אבא, תיתן לי סיבה אחת הגיונית, בבקשה", שאלתי יום אחר יום כשחזר מהעבודה. הוא הרי אף פעם לא מסרב לבקשות שלי, אני רק צריכה להתעקש עוד קצת. הוא חייך ואמר שנדבר על זה מחר. וכשהגיע מחר הוא כבר לא חייך אחרי שביקשתי. והמשיך להוסיף עצים לאח הבוערת בסלון, זו שבנה בתחילת החורף הקודם. חימם את שתי הידיים הגדולות שלו כנגד הזכוכית העבה. "מאוד קר שם", אמר. כשהצעתי שניקח מעילים ונלבש את הגופיות הכי חמות שלנו, הוא הסתכל עליי והניח את ידו החמה על כתפי. ביום החמישי עצר אותי עוד לפני שהספקתי לבקש ואמר ש"בסדר, ניסע".

קפצתי עליו בשמחה וחיבקתי אותו, יותר מהחיבוק הרגיל שהוא היה מחבק

אותי בסוף כל יום עבודה, כשהיה חוזר גמור מהמוסך. עכשיו זה היה חיבוק ממש ארוך, והלב שלי קפץ לי בתוך הגוף. בבוקר יום שבת הוצאתי מהארון את הסט האדום שלי עם הנקודות המוזהבות, והסתובבתי איתו כמו טווס. ארזנו כריכים ופירות לדרך, את התרמוס הכחול עם הידית שהייתה קצת שבורה בקצה מילאנו בתה חם, התלבשנו בשכבות כמו בצלים, ויצאנו לדרך בתוך הפיאט רגטה סטיישן הכחולה. ישבתי במושב האחורי מימין, ושחר ישב משמאל. מהרדיו הישן בקע צלול וחד קולה של עפרה חזה, ואני חשבתי על הוויכוח שיש לי עם מיטל בהפסקות, שתמיד אומרת שעופרה חזה הרבה יותר שווה מירדנה ארזי. גם בקול וגם באיך שהיא נראית. פעם רבנו על זה כל כך שלא דיברנו יומיים. אבל את השיר הזה, 'עם ישראל חי', מאוד אהבתי לשמוע. וגם אבא שלי אהב את השיר הזה.

היו לי סימנים שאמרו לי אם הוא שמח או לא. זיהיתי את החיוך שלו עם הגומה שתמיד ארוכה יותר בצד ימין מאשר בצד שמאל וגם ידעתי לפי איך שהוא תופף באצבעותיו על ההגה בזמן הנהיגה, סובב אלינו את ראשו מדי פעם וקרץ לי כשהמבט שלו פגש את שלי, ואז שר בקולי קולות והגביר את הרדיו כי הוא ידע שזה שיר שאני אוהבת למרות שהוא של עפרה חזה.

כשהיו שירים שפחות אהב הוא הנמיך וסיפר לנו סיפורים על התחנות שבדרך. על גשר בנות יעקב, על הר בנטל. הוא סיפר על הרסיסים שעפו מאבני הבזלת וחתכו כמו סכין. "רמת הגולן מלאה באבנים כאלה. זה סימן להר געש שהיה כאן פעם. אתם יודעים ילדים? זו לבה שהתקררה. אלה אבנים חזקות מאוד, הן לא נשברות בקלות", הוא המשיך. ואני הרגשתי קרובה לאבנים האלו, כאילו הן חלק מהבית שלי. ונהניתי לשמוע את הסיפורים שלו, כי הם היו עוד סימן בשבילי שהוא שמח עכשיו, שהוא בסדר. הרי כשהוא עצוב הוא לא מדבר.

ממש לפני הכניסה לאתר עצרנו ליד אבן ענקית עם המון שמות חרוטים עליה, ומשפט שנראה לי כמו אזהרה: "כאן הולכים לאט".

ופתאום הוא הפך להיות מאוד שקט. הגבות שלו התכווצו והתקרבו מאוד אחת לשנייה, והעיניים שלו הצטמצמו וכבר אי אפשר היה לראות את הצבע הירוק שלהן. לאף אחד במשפחה שלי לא היו עיניים ירוקות. כולנו עם עיניים חומות ושיער חום כמו אמא שלי. אבל לו יש שיער שחור מלא ומתולתל ועיניים ירוקות. ותמיד חשבתי שזה מוזר שיש לי אבא יפה כזה, ושחבל שאני לא יפה כמוהו. למרות שאימא שלי גם אישה ממש יפה וכולם אומרים שאני דומה לה, אבל הם ממש טועים. אני סתם, רגילה כזאת.

שם, ליד האבן הגדולה הזו, הוא כמעט נעלם בתוך כובע הצמר העבה והצעף שהסתיר לו עד מעל הפה כשעמד ככה שפוף ומורכן ראש, ואי אפשר היה לראות ממש את הפנים שלו. רק את האף שלו, שהיה עקום ומוסט שמאלה יחסית לאפים של אבות אחרים, כאילו שנשבר פעם ומעולם לא תוקן. פעם, כשחשבתי שאולי זה כואב לו, שאלתי אותו איך זה קרה לו, והוא הסביר לי שזה בגלל קנה של תותח מהצבא, שזה קרה בטעות. וראיתי שהשאלה שלי קצת הציקה לו כי הוא לא כל כך אהב את האף שלו, אבל לי זה בכלל לא הפריע, האף העקום שלו. זה היה חלק ממנו ולא רציתי שיהיה לו אף אחר. הוא עמד ליד האבן ושתק. שחר שאל למה אנחנו עומדים שם ואני התכופפתי אליו ואמרתי לו שישתוק. אבל גם אני רציתי לדעת.

בכניסה לאתר החרמון השתרך תור ארוך של מבקרים. שחר ואני ניצלנו את הזמן כדי לשחק עם השלג שנערם בצידו הדרך. בינתיים אבא הראה לנו איך לבנות איש שלג. שחר התחיל לבכות כשהכפפות שלו נרטבו לחלוטין. הוא לא הבין למה השלג רטוב וכבר רצה לחזור הביתה, אבל אבא שלי חיבק אותו והרים אותו על הכתפיים וזה גרם לו להתגלגל מצחוק. ואפילו ששחר הסתיר לו את העיניים כשאחז לו בראש עם הכפפות הרטובות שלו כדי לא ליפול, אבא שלי המשיך לקפוץ בשלג כששחר על הכתפיים שלו. ואז אימא שלי הגיעה עם הכרטיסים וכבר נכנסנו פנימה.

היו שם מאות אנשים לבושים בבגדי צמר חמים שצבעוניותם בלטה בשלג הלבן, וכמה אנשים שאחזו מגלשי סקי והרימו אותם בקלילות אף שהם נראו לי פתאום ארוכים וכבדים יותר ממה שהערכת כשראיתי בטלוויזיה את הכתבות על החרמון. כמה שונים הדברים כשמביטים בהם מקרוב.

על הרכבל התיישבנו ביחד. לא הייתי בטוחה שאבא שלי יצליח להתיישב על הספסל הקטן שברכבל עם כל הגובה שלו, אבל הוא הצליח ומיד הסתובב אליי ואחז בידי כדי שאצטרף אליו. שחר התיישב עם אימא שלי בספסל שהגיע ממש מאחורינו. ככל שהתרחקנו מעלה הפך הדגדוג הקטן בבטן לתהום אימתנית, וחשבתי שאולי זו הכוונה כשמדברים על פחד גבהים. בלי שאמרתי כלום אבא שלי הניח את היד שלו מסביב לכתפיים שלי והדגדוג בבטן נרגע קצת, כי ידעתי שהוא שומר עליי.

"אבא, זה המקום הכי יפה שראיתי בחיים!"

"מתחת לכל השלג הזה יש סלעים ענקיים", הוא אמר.

"איך אתה יודע?", שאלתי והרמתי לעברו את עיניי, מתנתקת לרגע מהלבן המסנוור. "הלוואי שלא הייתי יודע", אמר והביט הלאה לכיוון נסיעת הרכבל.

הכול היה בסדר. הרבה יותר מבסדר, הייתי מאושרת ולא רציתי שהיום הזה ייגמר. גלשנו במין עמק קטן על מזחלת שלג, ואבא שלי הסכים לכל בקשה שהייתה לנו. עוד סיבוב על מזחלת שלג, עוד איש שלג קטן ואז גם אחד ענק. אחר כך עמדנו ליד אבא וראינו איך הוא חורט על השלג את השם שלי בענק, רק עם הידיים שלו ולא הבנתי איך הוא מצליח בקור הזה. שחר ביקש גם, אבל אמרתי לו שחייבים לתת לי-דיים של אבא מנוחה מהשלג הקר. נכנסנו לבית הקפה ליד התחנה של הרכבל העליון וחיימנו את כפות הידיים על כוסות שוקו. שחר נצמד לחלון הגדול וגמע בעיניו את הנוף שנפרש מולנו, עד שהזכוכית הקפואה התכסתה באדים חמים של נשימתו. הוא ניקה בכפות ידיו הקטנות את השמשה ושוב נצמד עם אפו. המבטים של כולנו ננעצו בנוף הלבן, וגם העיניים של אבא שלי.

צהלות השמחה של הילדים בחוץ לא נשמעו בתוך בית הקפה, ולרגע אחד בתוך היום הנפלא והסוער שלנו היה פתאום שקט. חיפשתי כמו תמיד את הסימנים על הפנים של אבא, אלו שמראים לי שהוא בסדר, אבל לא יכולתי למצוא אותם. השפתיים שלו לא חייכו, והעיניים שלו לא פגשו את שלי. וכשהבחין בכך שאני בווה בו הביט בי במבט אחר, שונה מזה שהכרתי, אבל רק לשבריר של שנייה, והסיט אותו שוב. אני נשבעת שהכול היה בסדר כל היום, ובכל זאת, משהו גרם לו להשתנות. "מספיק, חוזרים הביתה", הוא אמר פתאום, ולמרות שביקשנו רק עוד סיבוב אחד על המזחלת בשלג, רק עוד מלחמת כדורים אחת, ידענו שאין סיכוי עכשיו. "אבל הבטחת לכתוב את השם שלי בשלג!" אמר שחר, ואני אמרתי לו שאולי בפעם הבאה כשנגיע לכאן, כי בטח כבר קפאו לאבא הידיים.

בדרך הביתה אני זוכרת שפחדתי. במשך כל הנסיעה, כשאבא נהג במהירות מופרזת ובלי שליטה כאילו שהוא חייב לברוח משם, כל מה שידעתי היה שצריך לחכות עד שזה יעבור. פחדתי יותר מהפחד שהרגשתי כשהיינו גבוהים שם על הרכבל. והפחד התגלגל והתערבב לי עם דאגה לאבא. וגדל כמו כדור שלג עד שהגענו הביתה. אפילו אימא שלי, שתמיד יודעת מה לומר כדי לתקן הכול, אפילו היא קפאה. רציתי לחבק אותו חזרה, כמו שהוא חיבק אותי למעלה, בין שמיים לארץ. לא ידעתי איך להחזיר את אבא שלי אליי.

משהו בטיול לחרמון גרם לו להשתנות, ואני זו שגרמה לו להגיע לשם.

* פרק מתוך ספר בכתובים שייצא בהוצאת "שתיים".

בלי לדעת

להיות דור שני לפוסטראומה
בלי לדעת.

לגדל בבית פוסטראומטי
בלי לדעת.

ללמד, להתקדם, לפל
בלי לדעת.

להתחמך

בלי לדעת ליצר קרבה,

ללדת ילדים

בלי לדעת מה זה ילד ואיך להתחס אליו,

לעבד עם אנשים

בלי לדעת איך להרגיש אותם,

לנסות לחיות

בלי (לאבד) לדעת.

*

הנה מטל הנער

אבריו שמוטים

חבלים לוחצים בשר

דמעותיו שזים בפעית עולה.

אדמה על אחד ההרים מבקעת

שמש יוקדת בו שמות

מאכלת רוחפת רקוד רפאים

עצים תחתיו ערוכים

והאש

ואיה עשה לחמלה?

שלח ידך אל הנער

לטף צנארו

צבע בירק מרפץ הגדיים

התר לו

חבש לו

הניץ בו

הנה.

אלי: "לא זוכר מה היה... מה היה? תני לי לחשוב..."

משי: "תספר לי אבא את הסיפור על..."

אלי: "לפני 45 שנה..."

משי: "על זה שכבר בעצם, אתה סיימת את הצבא, זה ביום שסיימת הרי את הצבא כבר?"

אלי: "לא, זה היה חודש לפני השחרור"

משי: "איך הודיעו לך?"

אלי: "שמה? שיש מלחמה?"

משי: "איך גילית את זה?"

אלי: "בוואטסאפ הפלוגתי... לא גיליתי"

משי: "אז?"

אלי: "זה פשוט התחיל"

משי: "מה זאת אומרת זה פשוט התחיל?"

אלי: "התחיל, התחיל. כמו שמתחילים מלחמות."

משי: "אני לא יודעת איך מתחילים..."

אלי: "אני אספר לך איך התחיל המלחמה, אוקיי."

הייתי חייל ברמת הגולן במוצב 104, שהוא בערך מעל מסעדה בצפון רמת הגולן, וחשבתי שזה בטח יהיה עוד אחד מאותם ימים שאנחנו עולים לעמדות ויורים על איזה כמה טנקים סורים מסכנים, ובערב מי שפוגע מקבל שמפניה.

למחרת היה יום כיפור והמ"מ, הוא המליץ לשומרי מסורת, הוא המליץ להם לאכול, כי יכול להיות שתהיה איזושהי פעילות, ואז לקראת הצהריים הגיע אלוף, אלוף תמרי, נדמה לי. הם הסתודדו בניהם שמה, לשים אממ... אממ... איך קוראים לזה? בד, בד זרחני, על הטנקים מלמעלה, כדי שהמטוסים שלנו יוכלו לזהות שזה טנקים שלנו ולא של האויב. זה היה אמצעי זיהוי.

וקראתי אז לדעתי את הספר, זה היה אני חושב 'מאהבה של לידי צ'טרדיי'. ואז אני לא יודע מה היה קודם, אם קודם ראיתי צל מעליי, או קודם שמעתי, או אני לא יודע מה... פשוט פתאום התחיל רעש מטורף, מטוסים מעל זרקו עלינו פצצות וארטילריה ירתה עלינו מכל ה... כאילו גיהנום עלי האדמות, לא ראיתי... אף אחד לא ראה דבר כזה אי פעם.

בכל מקרה עלינו... אני רואה כזאת מין שיירה ענקית כזאת של טנקים נוסעת, ואני אומר לאביב - תראה, מה הם עושים שם הטנקים האלה? - אז הוא מסתכל ואומר - מה השתגעת?! הם לא שלנו! זה טיראנים - טיראנים זה טנקים רוסים שהסורים קיבלו. מפה לשם, זה נראה לי כבר מתחיל להתקרב ליום הדין. אני רואה שם איזה מאה, מאתיים טנקים נוסעים, ואנחנו שלושה טנקים. בכל אופן, אז יריתי, ואללוא יוסטור, לא יודע איך, פגעתי בטנק גישור, אני חושב שהוא התהפך או משהו כזה. ואז ראיתי מלא חיילים סורים! רגלים! רצים עם נשק, כאילו זה פורים! במרחק ממש קרוב אלי, ואביב אמר - תירה! תירה! - אז התחלתי לירות עליהם מהמקלע וראיתי, אשכרה, פעם ראשונה בחיים שלי, ראיתי אנשים מתים, קופצים, עפים באוויר! אמרתי, אלוהים, את כל זה אני עושה?"

'73

סרט דוקומנטרי המשלב בין וידיאו ואנימציה בצבעי מים. יוצרת הסרט משי קופלביץ' מראינת את אביה, אלי קופלביץ'. משי משחזרת בצבעי מים את זיכרונותיו של אביה, ויחד הם חוזרים לשנה שבה החלה מלחמת יום כיפור. הניסיון להתמודד עם זיכרון שאין לו צורה חושף את הפער בין אבא כל-יכול לבין האבא שמסתיר בתוכו עולם שלם של מלחמה ופחד מוות.

הספר לאבי

שנים שאני נפרדת

כל יום קצת

אט אט

במקביל לפרדה שלו מחיו.

מותו שלא כדרך הטבע,

ממלחמה שהטביעה זמן והזדמנויות

השקיעה חיים במצולות האינסוף.

נפרדת מהחלום להפיה,

להתודות על אכזבות וצפיות.

אבי הוריש לי בחייו

מחשבות על מות

מדי יום.

רושמת שורות פרידה המתארות קרבה

שלא הייתה. נפקדות שלו מחיי.

כותבת עבודות יבשות,

מציינת מקומות בהם

לא היה

ולא הונה

ולא יהיה.

הספדי מוצף הפסדים.

מבקשת את עצמי לחוש קימת. רצויה.

מתפכחת.

אבי עדין חי.

איש בתוך להבה

הנה רוח

הנה רוח שורקת

בעצים השחרים הרטבים
בחוף.

בחוף קר

בחוף סופה נסערת
בחוף כל העולם חשוף
וזה.

הגפנו תריסים

סגרנו חלונות

ווילונות כבדים

כעפעפים עיפים.

בדים בריח התכנסות

שומרים עלינו

כסויים פרחוניים

שמייכות בשמות מתנגנים

עתיקי-יומין

כמו "אודיאלו".

כריות רכות

מתרפקות

שטיחים שרועים

מבליעים פסיעות

חרישיות

וגשם מתדפק

מלחש

שיר ערש מאלחש

מבעד לקירות.

בתוך הבית חם

בתוך הבית מתפרבלת

שלהבת נר באפלה.

מתנמנמת

מנחמת.

אף אני רואה

איש לכוד בתוף הלהבה

מושף אותי אליו

פורש זרועותיו

לקראתי

רוצה לחבק

אותי.

והנה הוא הולך ונשרף

הולך ונכפף

הולך ומתמעט

הולך.

וככל שהוא אוזל

גם אני אוזלת...

איה אגיע אליו דרך האש המאכלת

איה אקל על באבו הנורא

כל כך רוצה

לטבל בחיק דמעותיו הרותחות

אף הוא צוחק, צוחק, צוחק

בעוד אני שולחת יד

לנסות.

חבוקו מותיר בי בויזה מתוקה

כמו קולו העמק המזמר

בחג החנכה.

וריי העשן הבורח מן הפתילה

החרוכה

עולה גם מעורי -

ריח אחרית הבטחה.

זכר אבי

זָכַר אָבִי לֹא עָטוּף;
לֹא בְזִמְן, לֹא בְרָגְעִים, לֹא בְצוּרָה.
נְהָרוֹת יָדָיו כְּמַעַט וְשָׁפְעוּ עַד אֵלַי,
עוֹמְדֵת וְצוֹפָה מִן הַגֶּדֶה.
הָאֵם חָשַׁב עָלַי
כְּשֶׁזָחַל עַל אַרְבַּע
לְמַחְצָבָה שֶׁל כֶּפֶר גִּלְעָדִי,
שְׁנֵי קִילוֹ עֵבְרִית,
שֶׁלֹּא
תִתְגַּעֵגַע
אֵלָיו.
בְּתֻמוּנָת - אָבָא שְׁלִי מִבַּע עֵינָיו מִ שְׁתָּף,
אִף מִבְּטֵי בּוֹגֵר מִמְבָּטוּ,
שְׁלוֹ - הַתְּמִים, וְשְׁלִי - גִּלּוֹם הַהֶחְמָצָה.
זָכַר אָבִי לֹא עָטוּף.
רַק רַחוּפוֹ מְשֻׁרְטָט לִי שְׁבִיל בְּהָר.
אִם יִחְלֶף מוֹלֵי בְּרַחוּב
לֹא אֶכִּירוּ, לֹא אֲזַמִּינּוּ לְבֵיתִי.
הֵייתִי רוֹצֶה לְצֹאֵת עִם זָכְרוֹ לְיוֹם עֲבוּדָה,
וְאִין.

*

בְּעָרְב יוֹם כְּפוּר אָנִי בּוֹכָה אוֹתְךָ.
אֶתָּה פּוֹרֵץ מִתְהוּמוֹת עֵינֵי
בְּנִבְיַעַת מִיַּם רוֹתְחִים
וְכָל זְרִימַת חַיִּיךָ נִזְעַקְתָּ אֶל שְׁטְחֵי כְּנוֹס
בְּבָסִיס אַרְבַּת הָעֵיִן
אֲחֵר, זוֹלְגוֹת הַשִּׁירוֹת אַרְכּוֹת וְדוֹמָמוֹת
קְצוּבוֹת נוֹטְפוֹת בְּסֶף: בְּנִעְלֵי צִנְחָנִים אֲדָמוֹת
עוֹשׂוֹת דְּרָכָן בְּלֵב הַמְדָבָר
בוֹאֲכָה צִיר הָעֶכְבָּיִשׁ.

עָרְב יוֹם כְּפוּר. אָנִי יְלָדָה, מִבֵּיט אֵלֶיךָ
מִתְעַטֵּף בְּטִלְיָתְךָ, וְכָל אוֹנֶךָ
נֶאֱנַק וְנִכְנַע וּמִתְרַצָּה לְיוֹם הַדִּין.
מִמְקוֹם זְקִנְךָ הַפְּרוּעַ, הָאֱלִים
עַד לְבָסִיס מְרֻצְפוֹת הָאֶבֶן הָעֶרְבִיּוֹת
אֶתָּה נֶאֱחָז בְּקַת הַסְּדוּר וְחוֹבֵשׁ אֶת הַמְּלִים
הַנִּתְכּוֹת בְּמִמְטָרִים קְצוּבוֹתִים.
הַחֲזֵן מְפַקֵּד עַל מְסֻדֵּר הַכָּאב
וּצְבָא הָאֱלֹהִים וְכָל פְּקוּדָיו וְאֲנִי וְאֶתָּה
נוֹפְלִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים -
בוֹאֲכָה מְדָבָר סִינִי.

עָרְב יוֹם כְּפוּר. אָנִי הַחֵר הַשְּׁחֹר שֶׁל אֵי הַיּוֹתֶךָ
גָּדָם אוֹ נֶפֶל חֲבָרֶיךָ הַלּוֹחֲמִים
יְלָד-מִצְבָּה לְעֵמֶק אֲשֶׁמְתֶּךָ.
אָנִי מְקַלֵּל אֶת הַזְּמַן שֶׁעָצַר מַלְכָּת
שׁוֹנָא בְּשִׁמְךָ אֶת הַמְּאֹרֵר הַגְּדוֹל וְאֶת סְפָסְלֵי הָעֵץ הַקְּשִׁים,
מִתְחַבֵּא מִתַּחַת לְטִלִּית הַקְּטָנָה
מִחֶפֶה שִׁיגְמֵר הַקָּרֵב הַנוֹרָא.

תְּמוּנָה מִיְלָדוֹתֵי:
בְּאֵנוּ אֶל קֶדֶשׁ הַקְּדָשִׁים
אֲחֻזְתֵּי בְּדָם שְׁהֵיִתָּ מְמָרֵס בּוֹ
וְאֶתָּה, כֹּהֵן הַמְּלַחְמוֹת הַגְּדוֹל, הֵיִתָּ כְּמִצְלִיף:
אֲחַת
אֲחַת וְאֲחַת
אֲחַת וּשְׁתֵּי
זַעְקוֹתֵי, יְדֵי הַמְּגוֹנְנוֹת עַל רֵאשֵׁי וְכָל גּוֹפֵי הַמִּתְקַשֵּׁחַ
הָיוּ כְּלֵי לְאֶסֶף וּלְקִבֵּעַ וְלַעֲגוֹן אֶת כְּאֲבָךְ לְמַעַן שְׁתַּצֵּא מִשָּׁם בְּשִׁלּוֹם
וּבָה בְּשִׁעָה אֶתָּה מְאֹבֵד אֲחִינָה, מִתְעַרְבֵּל בְּסוּפוֹת שֶׁל חוֹל וְזִמְן
אֶל אֶרֶץ מְדָבָר שְׁאֵלֵהִים שְׁלָה עָשׂוּי עוֹפְרָת
שְׁנַחֲלִיָּה דָם נָגַר, שְׁפָרְיָה יְלָדִים יְתוּמִים
וּבְסוּף אוֹגוּסְט רוּחַ חֲמָה מִתְדַפְּקֵת עַל דְּלֵת אֶלְמָנָה

*

אתה בטליתך קורע חסמי עורקים
ותף-אלפים ישנים מנסה -
מנסה לגזר חיים על מי שנחתם למיתה
עוד מיום הכפורים שעבר.

ערב יום כפור. עד היום אני תמה עליך
איך היית מתפלל לאל שנה אחר שנה
לאל הטוב או לאל הרע
הרי זה יום כפור, והרי זה אל
שאין לו כפרה.

*

הלם קרב. בושה. מות. מדינה. השגחה
פרטית.
כלם היו זרים לי.
אני בכלל עוד הייתי עולל,
מטל בין תשוקת הלב
לתשוקת ההכחשה,
רוצה להתבגר כבר
להשתקע בתוך אמא אחת.

ביני ובינך
דק של יתמות
עוטף אותי,
קרום עדין להרגיש בתוכי,
אותי נובט.

אחרי הבכי באה האשמה
גופות צרופות באיש חימת.
נותנות ברחב לב מחילה גמורה
(מגשת על מצע לבד סמיר מדם)
מחילה לחובש, ומנוחת עולמים.

האלימות הפתה בי לדים, שהרי הם
סלע משכנם של הרגשות המדחקים
ובטבורם דוקא זה הרצחני:
כגון קריאת תגר למלחמת מות.
אנס הנפש.

(תגורה או חוסם עורקים)
גע בזעם. נקש באבזם.
ותראה איך אלימות הופכת ליוגה.
מתהפכת על כל הראש.

*

ורק את היילד רציתי לחבק.
אבל בסוף הערב
הוא חיף אלי בבישנות,
שאל חבוק ולא שמתי לב.
פתאום הסתובבתי אל הקר הירושלמי
היילד חמק ונעלם.

אל תגיד

איך לומר בך שלא יעיק
ויקטע את רצף השיחה,
שלא תכביד על כלם?

מבוכה

שלא תרחמו עלי

ותחשבו שבפעם זה מסביר קצת למה אני כזאת

ותגידו: "סליחה לא ידעתי", ותחשבו: "וואו איזה דברים אנשים עוברים"

כאלו לכם אין ספורים כאלה

נוראים.

איך להסביר שהכל בגלל המלחמה

אבל

שגם הנה לו חיוף שמאיר את הקדר

והוא הנה מלא חיים, ותשוקה ואהבה?

איך לומר שהוא לא הפיר את הילדים שלי, הנכדים שלו

ושם מתגעגעים אליו, למרות שלא פגשו אותו?

תגיד:

"נפטר בפתאומיות"

"שם קץ לחייו"

"לקח את נפשו בידו",

אל תגיד:

"אבא שלי התאבד".

נצח

כמו

שיחה שנקטעה

חלום שהתעוררתי ממנו באמצע

ספור שלא סימתי לכתוב

ךך

מותך בטורם עת

הוא עבורי

לנצח.

צעד קדימה,
צעד לאחור
ושוב קדימה.

טביעת רגלו
גם היא קצת משונה.

הוא נפצע במלחמה
ועצמות הבהונות
מעולם לא התאחו כראוי.

אבא שלי קצת משונה

למשל הכתב שלו.

כילד הוא היה שמאלי.
ההורים שלו האמינו שזה מזל רע
והכריחו אותו לכתוב עם ימין.

באם אצמי
אנכי אגבילך
אמקלנה
אם יש לנו נקר
אם אקף רחב

כתוצאה הכתב קצת לא ברור,
הוא כותב כל אות ואז חוזר ומתקן אותה, כל אות נכתבת פעמיים.

אבא שלי אוהב לקנות בגדים, אבל הוא לא אוהב למדוד.
תמיד הוא מלקח מהמוכרות בחנויות חולצת פולו במידה שלו עם כיס.

ואז הוא לא מודד, פשוט קונה. תמיד עם כיס.

לא נראה לי שיש לו חולצה אחת בלי כיס,
זה תמיד הצחיק אותי, מי בכלל משתמש בכיס של החולצה?

עוד עניין שלו
הוא עם בגדים.

"רשימה של כל החיילים שלו,
עם סימונים של מי שנפצע או נהרג."

הוא מעביר אותה לכיס
של כל חולצה שהוא לובש."

לפני כמה חודשים דיברתי עליו עם אחותי הגדולה
היא גרה בקנדה ומצאם היא פיתחה זוית ראייה רחבה יותר.

טוב, אבל את הקטע
עם הכיס את מכירה

מה?

את יודעת, כי תמיד
יש לו את הרשימה בכיס

איזו רשימה?

רשימת המשתתפים [לפי סדר א-ב]

מוריה נחום	אבירם בר-עקיבא
מיכל וולק	אבריאלה עמית
מיכל ורד	אדם צחי
מירב מנחם	אחיה נוטה
מירי אורן	איילת פרטוש עבו
מעידן גוטפלד	אליעזר דנדקר
משי קופלביץ	אמנון טישלר
עוזי עמרני	בשמת סלע
קרן שטרן	ד. דורי
רון לוין	דוד סוסנובסקי
רחלי אברהם איתן	דוד צחי
רמי יולזרי	דליה בן נון
רקפת זיו-לי	דנה אריאלי
שחר מרנין-דיסטלפלד	דנה ג. פלג
שירז גרינבאום	דפנה שן
תמר צורף	הילה נחשתן
תמרה לילך מזומן	חגית קופפר צ'רקה
	יובל הרי פלגי
	יוסי רחמין
	יעל רן
	ליעד מוזס

The image shows a handwritten manuscript page with several columns of text and numbers. The text is written in Hebrew and appears to be a list of names or records, possibly related to the list provided on the left. The columns are separated by vertical lines, and there are some markings and symbols throughout the text.

להאיר
את הבית

אבא משגע את אמא
היא עולה ויורדת
אני יורדת איתה
היא מכינה מרק
העוף כמעט מוכן
היא לא יודעת לפרק רגשות
למרק משבצות
לפזר ערפל
אבא משגע את אמא
הוא שותק
ואז שותק מאוד
היא
מערבבת
והשולחן עומד על תילו
אבא משגע את אמא
הנפש שלו מתפצצת
גם שלה

פורום להאיר את הבית רוצה להודות.

לגבי בוננויט וגלי גורן הולצברג, על הליווי האוהב של הקבוצות הטיפוליות,
הפעילות הקהילתית והספר הזה.

לפרופסור זהבה סולומון שנתנה לנו את ההגדרה העברה בין-דורית של טראומה,
ומשם הדרך הראתה לנו את עצמה.

לעובד מעוז ואריאל סלע על התמיכה והגיבוי והעבודה הבלתי נדלית מאחורי
הקלעים כדי לאפשר לנו לפעול בזירה הציבורית, בכנסת ותקשורת.

תודה לקהילה שלנו, בני ובנות הדור השני, הרוח הגבית שנותנת לנו כוח לפעול.

תודה מיוחדת לאימהות שלנו שלימדו אותנו על שתיקה ודיבור.

ספר זה הופק על ידי פורום להאיר את הבית
דור שני לפוסט טראומה צבאית
ToLightUpAHome.Org